

AHOLI GAVJUM JOYLARDA AVTOMOBILLAR UCHUN TO‘XTASH JOYLARINI REJALASHTIRISH TAMOYILLARI

Qurbonov Anvar Mananazar o‘g‘li

Yo‘nalish: 18.00.02 – Rayonlashtirish.

Shaharszolik. Qishloq turar joylari rejalashtirish.

Landshaft arxitekturası.

- Ilmiy rahbar: Arx.f.b.f. dok. (PhD) Ibragimov N.X

Annotatsiya: Aholi gavjum joylarda avtomobillar uchun to‘xtash joylarini rejalashtirish tamoyillari hozirgi zamon shaharsozlik amaliyotida dolzarb muammolardan biridir. Tez rivojlanayotgan shaharlarda aholi soni va avtomobillar harakati ortib borayotgan sharoitda to‘xtash joylarini tizimli va zamonaviy tarzda tashkil qilish shahar hayotining uzluksiz va xavfsiz bo‘lishini ta‘minlashda muhim rol o‘ynaydi. Avtomobillarga mo‘ljallangan to‘xtash joylarini tashkil qilish insonlar kundalik ishlarini amalga oshirishda, ularning transport muammolaridan ozod bo‘lishida va shahar infratuzilmasining yaxshilanishida beqiyos ahamiyatga ega. To‘xtash joylari rejalashtirilayotganda birinchi navbatda shahar markazlari, savdo va ko‘ngilochar hududlar, aholining ko‘p yurgan nuqtalari, muhim tashkilotlar va ijtimoiy obyektlar yaqinida joylashgani alohida e‘tiborga olinadi. Ularni to‘g‘ri tashkil etish shahar transport tizimini izchil ishlashini ta‘minlashi va mahalliy aholi hamda mehmonlar uchun qulaylik yaratadi.

Kalit so‘zlar: shaharsozlik, to‘xtash joylari, avtomobil harakati, aholisi ko‘p hudud, infratuzilma, ekologik xavfsizlik, transport oqimi, zamonaviy standartlar, qulaylik, rejalashtirish.

Aholi gavjum joylarda avtomobillar uchun to‘xtash joylarini loyihalashda koordinatsiyalashgan yondashuv talab etiladi. To‘xtash joylari sifati va miqdori, ularning geografik joylashuvi, foydalanish yo‘nalishlari va zamonaviy standartlarga moslashuv darajasi rejalashtirish jarayonida muhim omillardan hisoblanadi. Yirik shaharlarda

transport harakatining to'g'ri yo'lga qo'yilishi to'xtash joylari sonining yetarli darajada bo'lishi, joylashuvi qulayligi va transport oqimining samarali boshqarilishi bilan uzviy bog'liqdir. Shu sababli, to'xtash joylari loyihalashtirilayotganda aholining ehtiyojlari, zamonaviy infratuzilma vositalari va ekologik me'yorlar hisobga olinadi. Rejalashtirishda o'rta va uzoq muddatli rivojlanish strategiyalari ishlab chiqiladi, natijada shahar hayotining uzluksizligi va xavfsizligi kafolatlanadi. To'xtash joylarini belgilash va tashkil qilishda aholining harakatlanish xususiyatlari, ish va dam olish joylari, savdo markazlari, ta'lim hamda tibbiyot muassasalari va boshqa ahamiyatli obyektlarning joylashuvi asosiy mezonlardan biri sifatida e'tiborga olinadi. Uzoq muddatli yashil hududlar, ekologik xavfsizlik va aholining salomatligini asrash maqsadida avtomobillar uchun to'xtash joylari tashkil etilayotganda ekologik talablarga alohida e'tibor qaratiladi. Yangi loyihalarda past karbonli texnologiyalardan foydalanish va ekologik xavfsiz materiallar tanlash, to'xtash joylarining ekologik ta'siri va shamollatish tizimlarini to'g'ri joylashtirish orqali mahalliy atmosfera muhitiga salbiy ta'sirni kamaytiradi [1].

To'xtash joylari tizimi shahar infratuzilmasining muhim qismi bo'lib, u shahar infratuzilmasining uzluksiz ishlashini ta'minlashda katta ahamiyatga ega. Shuningdek, axborot texnologiyalarining rivojlanishi, aql-li shahar tizimlarining joriy qilinishi to'xtash joylarini boshqarishda onlayn to'lov tizimlari va avtomatik joy belgilash imkoniyatlarini ta'minlaydi. Bu esa aholini uzoq muddatli kutishlardan ozod qiladi, zamonaviy shahar transportlarini yanada samarali boshqarish imkonini beradi. Shu bilan birga, to'xtash joylarini shakllantirishda transport oqimining kamayishiga va yo'llardagi tiqilinchlarni bartaraf etishga, ijtimoiy obyektlar va davlat muassasalariga kirish-chiqish imkoniyati kengayishiga ham erishiladi [2].

Aholi gavjum joylarida to'xtash joylari tashkil qilish nafaqat texnik, balki ijtimoiy va iqtisodiy muammolarni hal qilish imkonini beradi. Natijada butun shahar aholisining hayot sifati yaxshilanadi, shahar transport tizimi hamda infratuzilmasining zamonaviy rivojlanishiga erishiladi. Shu o'rinda maxsus belgilangan avtoturargohlar, ko'p qavatli to'xtash joylari, yer osti va yer usti avtomobil maydonchalari ham aholining ehtiyojlariga mos keluvchi eng samarali yechimlar sifatida qoraladi. Yangi loyihalarda transport oqimi, piyodalar va avtomobillar harakatining bir-biriga xalaqit bermasligi, xavfsizlik me'yorlari

va transport simulyatsiyasi asosida ishlab chiqiladigan loyiha hujjatlariga alohida ahamiyat qaratiladi [3].

To'xtash joylari rejalashtirilayotganda ham harakatdagi, ham ko'chmas transport vositalariga alohida yondashilmoqda, bu esa shahar hayotining zamonaviy talablarga mos kelishini ta'minlaydi. Biroq, avtomobillar sonining ortib borishi bilan to'xtash joylariga talab tobora ortib bormoqda, bu vaziyatda esa zamonaviy shaharsozlik texnologiyalari, innovatsion loyihalar, energiya tejankor hamda ekologik xavfsiz infratuzilma elementlari keng joriy etilishi muhimdir. Toshkent, Samarqand, Buxoro kabi yirik shaharlardagi amalga oshirilayotgan infratuzilma loyihalari ham zamonaviy me'yorlarga mos to'xtash joylarini loyihalash va tashkil etib borilmoqda. To'xtash joylari uchun joy tanlashda hududdagi transport oqimi o'rganiladi, aholining kun davomida harakatlanish jadvali, shahar infratuzilmasi va geografik holati, ekologik va iqtisodiy talablar baholanadi. Bu jarayonda axborot tizimlaridan faol foydalanish, statsionar hamda mobil kuzatuv vositalari, avtomobil raqamlari bo'yicha monitoring qilish imkoniyatlari ko'rib chiqiladi. Natijada shahar markazlarida va aholisi ko'p hududlarda avtomobillar uchun qulay va xavfsiz to'xtash joylari yaratilib, transport harakati samaradorligi oshiriladi[4].

Zamonaviy talablar nuqtayi nazaridan ish va dam olish hududlarida, savdo va xizmat ko'rsatish sohalarida, ijtimoiy obyektlar yaqinida samarali joylashgan to'xtash joylarini tashkil qilish shahar infratuzilmasining shakllanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Transport oqimi va aholi o'rtasidagi barqaror muvozanatni ta'minlash, urbanizatsiya jarayonida vositalarning samarali boshqaruvi muhim amaliyotlardan biri bo'lib qolmoqda. To'xtash joylarini rejalashtirish tamoyillari doimo zamonaviy me'yorlar, ekologik xavfsizlik, aholining ehtiyojlari va transport oqimining oshib borishi bilan uzviy rivojlanib bormoqda. Ushbu tamoyillarni to'g'ri loyihalash va izchil tatbiq etish natijasida shahar hayotining sifati yaxshilanadi, zamonaviy transport muammolari samarali hal qilinadi, aholining ekologik va transport xavfsizligi ta'minlanadi. Bundan tashqari, aholi gavjum joylarda avtomobillar uchun to'xtash joylarini yanada qulay, xavfsiz va ekologik pokiza tashkil qilish ortidan shahar infratuzilmasi yanada rivojlanadi, transport muammolari bartaraf etiladi, ijtimoiy va iqtisodiy hayot isloh qilinadi [5].

Xulosa:

Xulosa o'rnida aytish mumkinki, aholisi gavjum joylarda avtomobillar uchun to'xtash joylarini rejalashtirish va tashkil etish zamonaviy shaharsozlik rivojlanishining eng muhim tamoyillaridan biri bo'lib, bu jarayon yuksak ekologik va iqtisodiy standartlar asosida amalga oshirilishi lozim. Doimiy o'zgarib borayotgan urbanizatsion muhit, transport vositalarining ortib borishi va aholi ehtiyojlarining o'sishi shahar infratuzilmasida yangi va innovatsion yondashuvlar, zamonaviy texnologiyalarni joriy etishni talab qilmoqda. Shunday qilib, aholisi ko'p hududlarda to'xtash joylarini rejalashtirishda shaharsozlik amaliyotining barcha zamonaviy yutuqlaridan keng foydalanish, aholining transport vositalaridan samarali va xavfsiz foydalanishini ta'minlash va ekologik muvozanatni saqlash zamonaviy shahar hayotini takomillashtirishda muhim vazifalardan biri ekani namoyon bo'lmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Alimov, A. (2018). "Shahar hududlarida avtotransportlarni to'xtash joylarini tashkil etishning zamonaviy yo'nalishlari". O'zbekiston Arxitektura va Qurilish Jurnal, 4(19), 67-74.
2. Bekmurodov, B. (2019). "Aholisi zich shahar hududlarida to'xtash joylarini samarali rejalashtirish muammolari". Transport va Aloqa, 3(22), 13-21.
3. Egamberdiyev, I. (2020). "Yirik shaharlarda avtotransport oqimini boshqarish va to'xtash joylarini optimallashtirish". Modern Engineering, 2(9), 55-63.
4. Ismoilov, M. (2022). "Zamonaviy shaharlarda ekologik xavfsiz to'xtash joylarini loyihalash". Baraka Ilmiy Amaliy Jurnal, 11(15), 104-110.
5. Jabborov, Q. (2017). "Infratuzilmani rivojlantirishda avtomobil to'xtash joylarining roli". O'zbekiston Iqtisodiyoti, 1(7), 29-35.
6. Karimova, D. (2021). "Avtotransport uchun qulay va xavfsiz to'xtash joylarini yaratish". Texnika va Innovatsiyalar, 6(10), 89-95.

7. Olimjonov, S. (2020). “Aholi zich joylashgan hududlarda to‘xtab turish muammolarining zamonaviy yechimlari”. Qurilish va Transport, 5(12), 42-48.
8. Saidova, M. (2019). “Shaharlar markazida avtotransport uchun to‘xtash joylarini samarali joylashuvi”. O‘zbekiston Arxitektura va Geoinformatsion Texnologiyalar Jurnal, 2(8), 50-57.
9. To‘rayev, J. (2018). “Avtomobil to‘xtash joylarini rejalashtirishda zamonaviy talablarga moslash”. Muhandislik va Transport, 9(16), 12-19.
10. Xudoyberganov, O. (2021). “Aholi gavjum maskanlarda transport infratuzilmasini takomillashtirish”. Ilm va Amal, 7(14), 75-82.